

Turun yliopisto
Taiteiden tutkimuksen laitos
Mediatutkimus

Muistosta toiseen

-muiston muuttuminen ja ajattelu huoneesta toiseen elokuvassa

Tutkimustaidot

A4c

21.3.2007

Vastaanottaja: Pasi Väliaho

Pauli Rekola

70181

pamire@utu.fi

Kuinka merkittäviä ovat muistaminen ja ajattelu elokuvaa katsellessa? Tulen käsittelemään tätä aihetta Risto-Pekka Blommin lyhytelokuvan ”Huoneesta Toiseen” kautta. Tämä elokuva on tehty Tampereen ammattikorkeakoulun Taiteen ja Viestinnän Osastolla(TTVO) 2003. Se on saavuttanut mainetta, kuten myös Blommin ”Gepardi on valoa nopeampi”. Lähestyn tätä etenkin Sidmund Freudin ja Gilles Deleuzen ajattelun kautta. Huoneesta toiseen kertoo monen ihmisen tarinaa, mutta voisi myös ajatella sen kertovan katsojan tarinaa, koska katsoja joutuu sisällyttämään siihen paljon omia ajatuksia ja muistoja, jotta hän kykenisi ymmärtämään sitä. Tässä elokuvassa huomaa, kuinka elokuva luo subjektin itselleen. Monet ihmiset voivat katsoa tämän elokuvan ja lähes kaikille nousisi samanlaisia ajatuksia, jos he kykenevät ymmärtämään se jutut omaan taustaansa tai yleistä historiaa vasten. Koitin tätä myös käytännössä, näytin tämän elokuvan 15 ihmiselle osakunnalla. Elokuvan herättämät ajatukset olivat samantapaisia. Tämä on pystytty toteuttamaan montaasin avulla, rinnastaen asioita yhteen, kuten ihmiset rinnastetaan keiloiksi ja mieli käynnissä olevaksi pesukoneeksi.

Huoneesta toiseen alkaa haitarin ja akustisen kitaran musiikilla. Kuvaan tulee vipu, jolle on kolme asentoa stop, tvätt ja centr. Vivun päällä lukee pesu. Tästä jo muisti tiedon varassa tiedämme olevan vaatepesukoneen kyseessä. Mustan kuvan kautta hypätään virtanappiin, joka menee pohjaan. Pesu kone käynnistyy, näemme siellä olevia vaatteita ja koneen täyttyvän vedellä. Nyt vasta tulee elokuvan nimi. Pesu käynnistyy. Hypätään keilakoneen sisälle asettelemaan keiloja, välillä näytetään koneen osia. Otoksesta siirrytään lentokentän matkatavaroiden liukuhihnalle, jonne ei tulekaan tavaroita vaan mustapukuisia miehiä. He vain liikkuvat hihnalla. Heillä on neutraalit ilmeet. Takaisin pesukoneen ääreen, josta leikkaus metsään, jonne mies tulee autolla. Hän pysäköi ja muistaa käsijarrunkin. Hän ottaa kepin ja alkaa hakata puita ja kiveä sillä. Yhdistämme tällaisen käytöksen stressiin. Varsinkin kun miehellä on silmälasit, mustat puvun housut ja mustat pikkukengät sekä sininen kaulus paita eli hän on liikemiehen näköinen. Autokin oli tyylikäs ja musta. Lopuksi, kun keppi on hajonnut, hän putsaa silmälasit nenäliinaan. Kuvassa pesukoneen

kytkin vaihtuu stop asentoon ja vesihana aukeaa, vesi menee betoni lattiaa pitkin. Elokvassa ei kerrota, tämän olevan pesukoneen veden poistohanan mutta näin voimme olettaa.

Kameran mukana menemme perinteiseen koululuokkaan, joka näyttäsi olevan tyhjä. Kameran liikkussa oikealle löytyy kuvaan yksi poika istumassa pulpettinsa takana. Hän laulaa: ”Verhossa on samat kuviot kuin eilenkin. Oot odottanut jo niin pitkään.” Tämän voimme hyvin liittää omiin koulumuistoihin, joissa tuli usein tuijoteltua verhoja ja ne olivat aina samanlaiset. Koko luokka tulee kuvaan täynnä oppilaita, jotka laulavat: ”Että ne rakastaa sua. Tahtoo sun jäävän. Tahtoo sun hoivaavan–kuvitelmaa. Että kaikki on hyvin. Kellään ei o kylmä.” Itselleni tulee mieleen, koulun ainainen kylmyys. Tämä kertoo myös lasten hoivan tarpeesta. Onko nyky-yhteiskunnassa liian vähän hoivaamista, kun tässä tulee sana kuvitelmaa? Poika jatkaa laulua, ” Joka enkelin siipi on puhdas.” Kaikki laulavat, ”Vuodesta toiseen, Huoneesta toiseen. Et katso ulos”. Tyttö katsoo ulos. Seuraavassa kuvassa on tytön kädet kuin opettaja tulisi lyömään piirtokepillä. Poika laulaa, ” Sama uni toistuu taas, piilot ovat syviä, solmut eivät pidä, nurkkaan ei mahdu enää ketään”. Näen tämän kertovan muistoista, jotka haluaisi tukahduttaa mutta ei pysty. Kaikki laulavat, ”sullahan oli kaikki, et kai murskaa heitä”. Poika laulaa, ” Muotti on tiukempi kuin koskaan”. Tämä voisi kertoa, ettei lapsi voi elää enää normien mukaan. Hän on menettämässä kaiken eli perheensä rakkauden. Kamera siirtyy oikealle ikkunan viereen. Nämä ovat ainoat sanat koko elokuvassa. Voi myös kuvitella puita hakkaavan miehen olevan tämä lapsi. Se selittäisi tukahdutun raivon tulemista esiin. Tämän puheen voi käsittää tulevan alitajunnasta, koska kuka normaalisti lauluisia verhojen kuviosta ja hoivan tarpeesta samassa laulussa?

Kamera siirtyy rivitalolle kuvaamaan ikkunoista sisään sitä, mitä ihmiset tekevät. Siellä katsellaan televisiota kolmestaan yhdessä asunnossa. Toisessa rakastavaiset katselevat televisiota. Kolmannessa huoneessa nainen katselee ja mies hirttäytyy. Nainen ei reagoi mieheen mitenkään. Näen tämän mielen osoituksena nyky maailmaa vastaan, jossa televisiosta on tullut liian merkittävä. Nykyisin on välillä, että ihmiset viettävät aikaa mieluummin television kanssa kuin

toistensa. Viimeisestä ikkunasta näemme tyhjän huoneen. Televisio ja sohva ovat aina samoja, joka asunnossa. Televisio näyttää kuvaa aina edellisestä asunnosta.

Siitä tullaan tavallisen pariskunnan aamupala pöytään, jossa mies ja nainen juttelevat keskenään mukavia. Välillä tulee välähdyksiä ja samalla kuuluu piipääni. Välähdyksissä näytetään heidän alitajunnasta tulevia mielitekoja, kuten repiä toista hiuksista. Tässä näkyy nykyihmisen hillitty käytös, ajatellaan pahaa mutta ollaan hillitysti. Ääninä kohtauksessa on vain kello, piip ja astioista tulevat. Kellon hälyttäessä, he nousevat pöydästä. Kuinka kellon mukaan he oikein elävätkään? Leikkaus kymmeneen kelloihin, jotka kaikki soivat. Ne kaikki näyttävät puoli kahdeksaa, eli kahdeksaan töihin menossa olevista ihmisistä syntyy mielikuva katsojalle. Pesu vipu kääntyy centr. asentoon. Kuvaa näytetään kymmenistä keilakoneista. Lähikuvaa keilojen asettelusta. Pesukone linkoaa, ylipaine reiästä tulee pisaroita. Näytetään pesukoneen hytkymistä. Loppu kuvaa, järven rannasta, kuvattu lentokoneesta. Se lentää uimahyppytelineen ohi, mikä on täynnä ihmisiä. Kamera pyrkii näyttämään sitä mahdollisimman pitkään. Pesu koneen vipu menee stop asentoon. Vesi hanasta tippuu viimeinen pisara. Pyykit ovat pihalla narulla kuivumassa.

Kuvat tekevät liikkeen, Deleuzen mukaan. Siitä havainnollisena esimerkkinä on tämän elokuvan koulu kohtausta, jossa kamera liikkuu oikealle. Tämä liike on havaittavissa vain vertaamalla nykyistä ja edellistä kuvaa, koska kuvat ovat erilaiset, on liikettä tapahtunut. Eli intervallit kertovat tapahtuneesta.

Deleuzen mukaan liikkuva kuva luo itselleen subjektin ja objektin. Hänen mukaansa ajatteleva subjekti hajoaa. Ihminen ei pysty ajattelemaan elokuvaa tietoisesti samalla sitä katsellen vaan ajattelu automatisoituu. Tulemme ajatelleeksi niitä asioita, joita elokuva laittaa meidät ajattelemaan eli alistumme olemaan elokuvan subjekti. Tästä esimerkkinä voin mainita Huoneesta toiseen – elokuvan nostamia ajatuksia sosiaalisista normeista, käyttäytymismalleista ja laitteiden normin mukaisesta käytöstä.

Klassisen/orgaanisen virtapiirin mukaan Deleuzen ajattelussa, kuvasta seuraa ajattelu. Kuvassa tytön kädet ovat pulpetilla, ajattelemme miksi ne ovat siinä? Saamme aina jonkin käsityksen, laulussa sanotaan, ettei saa katsoa ulos, tyttö juuri katsoi ikkunaan päin eli häntä rangaistaan. Ajattelusta voi myös seurata kuva. Kun ajattelemme tytön tilannetta, mieleemme voi tulla oma muistikuva, jossa lyödään karttakepillä sormille. Ajattelusta voi myös seurata toiminta, esimerkiksi itku, pahan kokemuksen mieleen tulemisesta.

Deleuzen modernin/kristallisen virtapiirin mukaan kuvassa voi olla rikkoutumia, ilman montaaasikin. Kuvan ja äänen suhde voi olla hajonnut, kuten kamera on lentokoneessa mutta emme kuule lentokoneen moottorin ääntä. Voi olla, ettei jokin ole käsitteellisesti vastaanotettavissa. Tällainen voi olla vaikka lentokenttä kohtauksen tunne, jota en voi kuvailla käsitteellisesti. Ei koherentista tilasta esimerkki olisi: pesukoneen vivun näyttäminen mutta kuva alkaakin näyttää keilakoneen toimintaa. Kuvien rikkoutumat voivat myös perustua toimimattomuudelle, tästä en löydä esimerkkiä elokuvasta.

Elokuvasta voi tulla kolmen tyyppisiä ajatuksia: 1. Kriittisiä 2. Hypnoottisia 3. Toiminnallisia. Elokuvan nostamissa kriittisissä ajatuksissa kyseenalaistetaan tapahtumia ja rinnastuksia, voiko ihmisen mielen rinnastaa pyykkikoneessa pyörivään pyykkiin? Ovatko ikinä reaalielämässä yli viisikymmentä ihmistä hyppytorissa vaatteet päällä? Hypnoottisissa ajatuksissa jäämme jonkin valtaan, kuten jäämme katsomaan, mitä mies tulee tekemään metsään. Toiminnallisissa, ajattelemme itse tekevämme jotain, esimerkiksi menevämme uimaan.

Freudin artikkelissa kerrotaan mystisestä kirjoitus alustasta. Siinä on vahapinta alla ja päällä on paperi. Aina kun kirjoitat jää teksti paperille ja vahaan. Paperia vaihdellaan uuteen aina kun vanha tulee täyteen. Vahaa ei vaihdeta vaan siihen tallentuu kaikki, mitä kirjoitetaan. Tämä on Freudin vertaus, vaha alusta on muisti, johon tallentuu kaikki. Paperi on nykyhetki, joka unohdetaan täyttyessä. Paperi myös suojaa tätä alemmaa kerrosta. Muistista voimme palauttaa mitä vain, jos pääsemme sen syvimpiin syövereihin käsiksi. Freudin mukaan muisti perustaa persoonallisuuden.

Muistiin kuitenkin menee vain ne asiat, joita on käsitelty. Muistissa on vielä kolme tasoa: tiedostettu, esitietoinen ja tiedostamaton. Muistin perusteella näemme myös ajan.

Sovellettuna teoria elokuvaan: liikkuva kuva on temporaalinen rakenne, joka käsittelyn yhteydessä tallentuu. Me myös käsittelyssä yhdistämme asioita, kuten edellisen ja seuraavan kuvan. Tiedostamme tämän liikkeen ansiosta elokuvan ajan. Etenkin tämän elokuvan kohdalla tarvitsemme paljon aikaisempaa tietoa, jonka pohjalta käsittelemme nähtäviä tapahtumia. Tässä elokuvassa joudumme jatkuvasti prosessoimaan näkemäämme. Elokuvassa käytetään paljon montaasia, eli rinnastetaan asioita yhteen, kuten pesukone sekoittaa pyykkejä. Seuraavassa kohtauksessa on miehen pää sekaisin, kun menee hakkaamaan kepillä puita ja kiveä. Tämän elokuvan ymmärtäminen vaatii myös huomattavasti muistitietoa. Meidän tarvitsee tietää millainen on lentokentän matkalaukku hihnan, jotta tajuaamme merkityksen, niille pukupäisille miehille, jotka menevät elokuvassa siinä. Tarvitsemme myös historiasta tietoa koulu kohtauksessa muutoin ei aukene: miksi tytön kädet ovat pöydällä? Tarvitsee tietää, ettei ennen vanhaan saanut katsoa tunnilla ikkunasta ulos ja rangaistuksena toimi piirtokepillä lyönti sormille. Tätä elokuvaa ei pysty palauttamaan mielestä sellaisena kuin se on esitetty tallenteena tai edes lähellekään sellaisena. Koska muistiin tallentuu tietoa prosessin kautta, tässä prosessissa yhdistämme asioita, lisäämme omia muistoja, väritämme tapahtumia. Kaiken kaikkiaan vaikka ihmisille esitetään sama elokuva, he näkevät eri elokuvan.

Lähteet:

Blom, Risto-Pekka (2003). Huoneesta toiseen –elokuva. TAMK:n kooste-DVD 19.1.2007

Delleuze, Gilles 1989. Cinema 2: The Time-Image. London: The Athlone Press, 156-188.

Freud, Sidmund 2001. The Ego and the Id and Other Works. London: Vintage, 226-233.

Väliaho, Pasi (2007). Ajattelun kuvia –luennot. 11.1.2007-22.2.2007